

Arról szó sincs, hogy naponta lehetőség nyílna így tanulni. De az ilyen típusú tanulóshoz mindenképp szükség van arra, hogy legalább korlátozott időben és korlátozott számban legyenek számítógépek az egyes termekben is. Ahogyan a bevezető történet Ceruza Barlangja is akadályává vált az írásbeliség kialakulásának, úgy akadályozza a számítógépek elkülönítése is azok értelmes, az iskola egész tevékenységrendszerét megújító használatát. Ennek egyik összetevője az is, hogy az elkülönült eszközökhöz elkülönült tananyag és specialista tanárok is tartoznak, viszont hiányoznak és nem tudnak ki-termelődni a pedagógiai innovátorok, akik megújítanák a tananyagot és segítenének tanártársaiknak szoftverek kiválasztásában és azok okos használatában.

MÁRTONFI GYÖRGY

De profundis

Uram, (kérem, engedje el a laikusnak a hierarchiában kötelező megszólítási formákat)!

Tisztában vagyok vele, hogy nem a legjobb pillanatban zaklatom Önt levelemmel, hisz oly nagy manapság az Ön felé irányuló áradat, hogy hitelt kell adnom a hírnek, miszerint illetékes helyen már ama sokat emlegetett út lezárását fontolgatják.

Önt mindenkinél jobban értesültnek tartják általában – s ezt természetesen nekem sincs okom kétségbe vonni –, néhány apró tényre azért, talán nem veszi rossz néven, ha felhívom becses figyemét. Sajnos, elkerülhetetlen lesz részben élő, részben boldogult személyek említése, de Ön meg fogja érteni, hogy ez nem intrikus hajlamomból ered, hanem a tisztázás kényszere visz rá az olykor vádaskodásnak ható "nevesítésre". Végére is azt szeretném bizonyítani: nem Önön és rajtam múlt, hogy viszonyunk nem úgy alakult az utóbbi negyven esztendőben, ahogyan alakulnia kellett volna.

Első eszmélő éveimben még nem volt semmi baj. Reggelente bemásztam szüleim ágyába egy kis meséért, s apám így lassan sorra szedte az Ószövetség minden történetét Ádámtól Mózesen és Jákobon át Dávid királyig; később pedig anyám pallérozta tovább a lelkemet az Újszövetség csodáival és példabeszédeivel. Nekem a Pinokkió meg a Donald kacsa helyett művészettörténeti albumok voltak a képeskönyveim, s amikor rajzolgatni kezdtem – a falun látott lovak és tehének, no meg a Feszty-körkép után (még láthattam a Ligetben) –, a vízen járó meg a kulcsokat Péternek átnyújtó Jézust próbáltam a papírra bővíteni.

A baj az iskolában kezdődött. Nem tudom, hogyan alakult volna kapcsolatom Önnel, ha nem jön közbe a háború. De közbejött, ez tény, és az események sok embert kiforgattak önmagukból – ez is tény. Megvallom, én is kivágtam az újságból egy Sztálin-képet, bekereteztem pirossal és feltűztem – otthon – az ajtófélfára. Az is tény, hogy nem kaptam ki érte, sőt szüleim is nagy tisztelettel övezték a "faragott képet". Mi tagadás, beálltak ők is a veres zászló alá. Én akkor nem tudtam, hogy ez bűn – ők sem, csak annyit éreztek, hogy egy fél világgal kerülnek szembe, de ezt meggyőződéssel vállalták –, én csak azt nem értettem, miért fordul szembe énvelem csaknem az egész világ.

Igaz, voltak kisebb szentségtöréseim, a legjelentősebb az volt ezek közül, amikor szidtam a hitoktatást: miért ezt a katekizmust magoltatják, amikor ott van a Biblia?! A

fűk a hitoktatónének mondták meg, de ugyanúgy a tanító bácsitól kaptam a bottal, mint amikor az utolsó padokban trágárságokat beszélünk és az első padokban ülők megmondtak minket neki. De ezek a verések – a hozzájuk tartozó lepogányozásal együtt is – semmiségek voltak ahhoz a tortúrához képest, amit egyszer meglepetésszerűen kerítettek a nyakamba. A tanító felháborodottan hívatta be a szüleimet, hogy olyan súlyos dolgot követtem el, amit ő saját hatáskörén belül még minősíteni sem tud. Én már olyan romlott vagyok, hogy nem vállalhatja tovább a felelősséget.

Én ott kapcsolódtam az ügybe, hogy a szüleim karon kaptak és feldúltan elcipeltek a tanító lakására. Ott el kellett mondanom, mit énekeltem a templomi kóruson. Ez azért volt képtelen kérdés, mert nem jártam föl a kórusra, mivelhogy nem nagyon tudtam a templomi énekeket. Kiderült, hogy ez nem baj, mert nem is templomi éneket énekeltem, hanem trágár dalt és éppen ez a fő baj...

Az volt a szerencsém, hogy a bizonyítási eljárás felületesen volt előkészítve. A koronatanú megjelent ugyan, de belezavarodott a vallomásába – gyermek volt, velem egyidős, egy házban laktunk, sokat veszekedtünk, mert nagytermészetű kis vadmacska volt Bözsi, a harangozó lánya, de nem tudott eléggé elvonatkoztatni az igazságtól, és csak azt tudta életszerűen bizonygatni, hogy a ház mellett, az árokparton meséltem a trágár viccet a templomról meg az Oltári Szentségről. Ezt én sem tagadhattam, mert valóban tudtam egy ilyen viccet, és el is mesélhettem éppen valamikor, amikor Bözsi barátságosabb kedvében nem kaparta éppen a szememet. A szembesítés eredménye két nagy pofon lett, amit nem én kaptam, hanem a lány az apjától, aki időközben szintén előkerült.

Nem vitatom, hogy az egyházi személyek ellen ekkortájt lefolytatott perek és eljárások legkisebbike is százszor nagyobb gazemberség volt az ellenem kreált ügyecskénél, de azért talán mindenki számára hasznosabb lett volna azt is megspórolni. Az egyház is aligha profitált abból, hogy egy tízéves fű – azon túl, hogy megúszott egy verést, még azal a boldogsággal is távozhat meghurcoltatási helyszínéről, hogy ő is "szenvedhetett az igazságért", s ez az igazság nem az egyház igazsága volt.

Ahogy akkoriban kergették egymást a hónapok, egyre erősebben éreztem hogy a világ kettéválk körülöttem. Mintha egy kis papírhajón indultam volna egy forrástól, s patakocska egyre szélesebb és egyre sodróbb folyamná szélesedett volna, amelynek egyik partjáról a másikra átevezni egyenlővé lett a lehetetlenséggel. Én kezdettől fogva – családommal együtt – a bal oldalra sodródtam. Szüleim politizáltak (legalábbis azt hitték), én még csak játszottam (legalábbis azt hittem). Pontosabban: nem hittem semmiről semmit, csak éltem az életemet a magam gyerekes módján. Ütörő lettem, ez kétségtelen, de nem tudtam még, hogy ez is politika. Azt se nagyon tudtam, hogy a szüleim hogy s mint agítálnak különféle iskolai gyűléseken, miközben a parlamenti szónokok az egyházi iskolák államosítása ügyében csapnak össze. Így nem is tulajdonítottam különösebb jelentőséget annak a furcsa feleletésnek, amikor a hitoktató – ez már bácsi, vagy úr volt – nem engedett helyre a lecke felmondása után, hanem még hosszú percekig faggatott olyasmikről, amik nem is voltak a leckében.

Jézus mennybemeneteléről volt szó, meg arról, hogy átadta Péternek a kulcsokat, mondván: "te köszikla vagy, s erre a kösziklára alapítom az én egyházamat, melyet a poklok kapui sem fognak megdönteni." Valahogy így jegyeztem meg a kritikus mondatot, melybe a hitoktató úr belekapaszkodott.

– És te hiszed ezt? – villant nagyot a tekintete.

– Mit? – ütődtem meg. – Hogyhogy hiszem-e? Így van a könyvben is...

- Én azt kérdeztem - keményedett meg a hangja -, hiszed-e, hogy az Anyaszentegyházat a poklok kapui sem fogják megdönteni?

- Hát persze, hogy hiszem!

- Nem gondolod, hogy valami meg akarja dönteni? Például a kommunizmus?

- Hogy-hogy? - képedtem el.

- Úgy, hogy a katolicizmus is megdöntött valamit, a pogányságot. Úgy a katolicizmust a kommunizmus fogja megdönteni?

- Nem gondolom - nyögtem ki lázas gondolkodás után -, mert az egyik vallás, a másik meg politikai elv...

Ahogy most belegendolok: éppen tizenkét éves voltam. Isten ments, hogy Jézushoz akarjam mérni magam, csak jólesik észbevenni, hogy fejlődik valamelyest az emberiség. Kétezer éve még csodaszámba ment, hogy egy tizenkét éves gyermek teológusokkal társalog, a huszadik század közepén egy átlagos fickó is helytáll efféle társalgásban... Más kérdés, hogy néhány évvel később ugyanez a fickó már Pilátus "bölcességében" osztozik; maga sem tudva: micsoda is az igazság. Meg kellett ismernie ugyanis időközben a katolicizmusban a politikai, a kommunizmusban pedig a vallási elemet. Ami pedig az utóbbinak a politikai elemeit illeti... nos, bárcsak minden kérdésben így oszlanának el a megítélésbeli különbségek...

Ami kissé valószerűtlenül fejtett vitakészségemet illeti, nem volt abban semmi csodálatos. Frappáns válaszként bizonyára egy korábban, otthon hallott mondat csengett vissza. Anyám sírt, apám vígasztalta: - Nyugodj meg, senki sem kényszerítheti az embert választásra, még az egyház sem. Őrizd meg magadban mindazt, amit a vallásod jelent, és tedd azt, amit a politikai meggyőződésed diktál. Apám sem volt éppen Jézus Krisztus, de a példázatok - így az adógarasról való is - beépültek gondolkodásába...

A nagy "dorgálási" eseténél már kemény volt anyám. Sötéten összevont szemöldökkel vallatott, mi is történt előző nap a hittanórán. Én csak hebegtem, mert őszintén szólva csak félig figyeltem oda. Az történt, hogy a hitoktató föltette a kérdést az osztálynak: - Álljon föl és vallja meg őszintén, nem lesz semmi bántódása: ki nem hisz Istenben?

Engem nem érintett a kérdés, hát sakkoztam tovább a szomszédossal. Csak a nagy szoknyasuhogásra lettem újra figyelmes. Vagy tíz lány feldúlтан kiviharzott az osztályból. Anyám szerint nekem is követnem kellett volna őket, tiltakozásul a lelkiismereti szabadság durva megsértése ellen. Szó ami szó, a hitoktató úr nem tartotta be az ígéretét, bizony csak lepogányozza a felszólításra jelentkező kollégista lányokat, akik a népi kollégiumban valóban kommunista - és így ateista - nevelést kaptak. Valamelyes önérzetet is magukra szedtek - nem a hitoktató úr lángpallosa űzte ki őket az osztályteremből, hanem saját elhatározásukból távoztak onnan. Az egyház - és a világnézeti egység ügye - azonban nem sokat nyert ebben a csatában, ugyanis a kollégisták nem csak ateista nevelést kaptak, hanem munkára, tudásszomjra, közösségi életre és magyarságra is nevelték őket, nevelték egymást - 1947-ben még ilyen furcsán keveredtek a dolgok. Néhány nappal a nagy anatómia után már a kollégium körül rajzott az egész iskola. A kollégisták voltak a legjobb tanulók, a legsegítőkészebb osztálytársak, a legjobb táncosok, a legjobb barátok és a legtündöklősebb szerelmi ideálok... Túl sok is volt bennük a szép és jó; s egy kopjafát talán az ő emléküik is megérdemel: ha nem is hitükért, de nem is hitetlenségükért járt rájuk a rúd 1948-ban..., amikor mindenkit sorra szedtek, aki az új logika szerint nem volt eléggé egyértelmű...

Mindezeket a zűrzavaros dolgokat csak azért rángatom elő a feledés homályából, hogy e fájdalmas példákat áttekinthetően, Ön is megerősítsen meggyőződésében: nem

csupán kétféle ember él ma is háborgó kis hazámban: hívő és nem hívő – vagy ha tesszük: olyan, aki az utóbbi negyven évben szenvedett többet, s olyan, aki azelőtt. Ha Ön, Uram, egyetértene egy olyan hit terjesztésével, amely a szeretetet a türelemmel, az önmegvalósítást embertársaink segítségével, a törvények tiszteletét a lelkiismeret szabadságával egyeztetni össze, fogadja soraimat jelentkezésül prófétai, apostoli, misszionáriusi, vagy más, e körben mozgó, pasztorális munkakör betöltésére.

Utolsó hittan-osztályzatom: "jó", fakultatív hittanra nem jártam, a keresztény értékeket ismerem, sokszor nem keresztény bölcsek tanításaiban is fölismerem, tanár koromban az iskolámban hittant tanító papokhoz való viszonyom tiszteletteljes és kollegiális volt, a hittanbeiratások ellen nem agitáltam, ezért 1959-ben igazgatói dorgálást is kaptam (amit természetesen dokumentálni nem tudok). Igazgatóm ugyan titokban, beiratás nélkül is járatta a saját lányait, de ehhez való jogát ma már éppúgy elismerem, mint ahogy a falusiak érvelése előtt akkor is meghajoltam: – Ha mi nem ütöttük agyon az apánkat meg az anyánkat, a mi gyerekeink se tegyék ezt velünk! (A dorgálás jogoságát és tisztességét illetően természetesen egy jottányit sem változott a véleményem.)

Egyházzal, egyházi személyekkel ma semmiféle kapcsolatban nem állok, s nem lehetek bizonyos benne, hogy soraim eljutnak Önhöz. De boldog lennék, ha Ön fölismerné bennem a megfelelő munkaerőt céljaink szolgálatára – amennyiben jól értem céljait, melyek a világot jobbra, békésebbé, harmonikusabbá tételében csúcspontnak ki.

Kérésém kedvező elbírálásában reménykedve, mély tisztelettel köszöntöm

TRENCSENYI IMRE

Hierophánia, avagy egy ügy és megmutatkozás

Első bekezdések: arról, hogy ki, mi vagy kinek mi?!

Állítják, bármilyen tárgyat (akár tantárgyat is) emberként kétféleképpen szemlélhetünk, élhetünk meg. Az egyik mód az, hogy "kissé kényelmetlenül" érezzük magunkat "nem egy megnyilvánulásmódjával szemben: nehezen" vagyunk képesek "felfogni, hogy miként nyilvánulhat meg bizonyos emberi lények számára" valami "szent", pl. pusztá, "kövekben vagy fákban". Ugyanakkor más szemlélődők ezt "a szent követ és szent fát nem mint követ vagy mint fát tisztelik", hanem "azért tisztelik őket (és nem azokat!), mert hierophániák, mert olyasmi mutatkozik meg bennük, ami már nem kő vagy fa, hanem a szent, az egészen más... A szent: valami, ami léttel telített. A szent erő egyszerre jelent valóságot, örökkévalóságot és hatóerőt".

Mi akik összegyűltünk Sarkadon egy ilyen tárgy – az integrált, komplex művészeti, esztétikai nevelés – szemlélésére, pont így gondoltuk: arról kell beszélnünk, ami számunkra, pedagógusok számára léttel telített, ami valóság (ha nem is örökké), ami hatóerő. Mi nem engedhetjük meg magunknak a profán nézelődést és ítéleteket. Így vagy úgy, de nincs lehetőségünk – az Eliade-idézetét ezzel be is fejezve – deszakralizálni a világot nem akarhatjuk deszakralizálni saját munkánkat, és nem tudjuk csupán létezésünket jelenteni. Mi megkerestük saját fáinkat, s szentnek látjuk. Nem vaskarikának.